

Դ Ի Տ Ա Կ

Բ Ի Ի Զ Ա Ն Դ Ե Ա Ն

Դ Ի Ն Դ Ի Ո Յ

Ը Ն Կ Ե Ի Ո Ւ Թ Ե Ա Ն Ա Ր Շ Ա Բ Ո Ւ Ն Ե Ա Յ

1 8 1 3.

1 4 7 10 13 15 Ս Ե Պ Տ Ե Մ Բ Ե Բ :

Ի Ն Կ Ի Լ Դ Ե Ռ Ի Ա :

Լ Ե Ն Կ Ի Մ Ի Մ Ի 7 Օ Գ Ո Ս Մ Մ Մ Մ :

բէնհայկէն : Նմանապէս Տանխմարդան եւ
կանչեց իրեն զեսպանները Բիւթիւսպուռ
կէն ու Պէսլինէն : (Մ Ե Ն Ի Յ Ո Մ :)

Ն Ե Մ Յ Ե Ս Տ Ա Ն :

Վ Ե Ն Կ Ի Մ Ի Մ Ի 22 Օ Գ Ո Ս Մ Մ Մ Մ :

Լս տէրութիւն զաղէթաներուն մէջ
պատմեց , թէ Սթոգօլմէ եկած
մասնաւոր խապարներուն կէորէ սկսաւ
Թշնամութիւն Տանխմարդային ու Շլէտին
մէջ Սեպտեմբերի շին : Աս Թշնամութիւն
պատճառը է՝ որ շվեդը Նորվեճիան իրեն
տէրութեւն հետ կուզէր միացընել , իսկ Տա
նխմարդան բոլոր իրեն ուժով դէմ կեցաւ
աս բանին , և մինչև պատերազմ հրատա
րակեց :

Աս տէրութիւն նմանապէս հրատարա
կեց պատերազմ բոլոր զաշնակցաց դէմ
միաբան մնալով Ֆրանսիային հետ , անոր
համար Լիսաբէլիկոսը Մոսկովին դեսպա
նը եււին որ կրկինար Գօբէնհայն Ալէք
սանդը Մոսկովին կայսեր հրամանաւ , եւ
զարձաւ անկից՝ հրատարակելով որստե
րազմ ընդդէմ Տանխմարդային : Այսպէս
Քօնթէ Տօհն Պուռչի զեսպաննաւ , իրեն
Թագաւորին հրամանաւը եւ զարձաւ Գօ

Լս քաղաքէս կրգրեն թէ Պէսլինէ եկած
խապարներուն կէորէ Մօնօ , Ճէնէնալը
Օգոստոսի 10ին հասաւ Պէսլին Սթրալ
սունա քաղաքէն , ու իջևանեցաւ նոյն դե
շերը Մոսկովին Էլէքին ստալը : Ամուս
11ին առաւօտը , դնաց այցելութիւն Թագա
ւորական աղպատոհմին : անկից ետե կէս
ըր ճամբայ ելաւ Պէսլինէ՝ երթալու հա
մար Մոսկովին ու Պուռչին մեծ բանակը :

Նէմցէի բանակին կարգադրուելը այսպս
որոշվեցաւ : Բրինչիբէ Շվաուգէմպէսիկը
ըլլայ գլխաւոր Ճէնէնալ Պօմբույի մէջ
եղած զաշնակից զօրաց խումբին վրայ , և
Պարբլաի Թօլլիի Մոսկովին Ճէնէնալը
կառավարով Նէմցէի Ճէնէնալին հրամա
նաւ :

Բ.

Բոլոր Պօփոխի մէջ եղած գաշնակից տերութեց զօրութիւն է 150,000 : Բրին չեք ֆէրտնանտոն՝ որ է Նէմցէի կայսրութիւն եղբայրը եղաւ դիւստոր Ճէնէ աւըլ ձիւստրներուն :

(Օրագր. կայսեր) :

Պ Օ Է Մ Ի Ա.

Բրին • 18 Օգոստոսի :

Պառչի Թագաւորը Օգոստոսի 18ին, կէ սորէն ետեւ սահմանը չին հասաւ Բրակա. Նէմցէի կայսրը ընդ առաջ գնաց Պառչի Թագին Բրակայէն անդին մէկ մղոնի չափ : աս միջոցին հա եր Մոսկովին կայսրնաւ : Ամուս 19ին Նէմցէին ու Մոսկովին կայսրը Պառչին Թագը, գնացին աչքէ անցնել լու, ու ընտանք կրթութիւնը տալու Նէմցէի մեծ բանակին, որ բանակած էր Եւպա գետին վրայ, ու իրիկունը նորէն գարձան Բրակա :

(Օրագր. կայսեր) :

Ի Դ Ա Լ Ի Ա.

Միւս • 26 Օգոստոսի :

Իգալեայի բոլոր բանակին Թիւր ու կար գաղթութիւն էր այսպէս :

Մէկ գունդմը որ կրթականար 70 հազար հոգիէ, և Ճէնէաւնին էր Բրինչի, քէ Էւքէնիսը Իգալեայի փոխարքան, սկսաւ պատերազմել Նէմցէին հետ Լուրիկեան դաւաճներուն մէջ, սկսած Լուրիկեանայէն :

Պալլեուային կողմը կար մէկ գունդմը, որ կրթականար 50 հազար հոգիէ. ասոնց Ճէնէաւը էր Բասթիլիօնին Տուգան : Աս երկու ծայրին մէջ տեղերը կար մէկ գունդմընալ՝ որ կրթականար 80 հազար հոգիէ. աս գունդը կրպահէր իբրեւ ետեկ զօրք :

Իսկ Նաբօլէօն կայսրը աս միջոցիս կր պատերազմէր Նէմցէին հետ 200 հօրով : Նաբօլի Թագը՝ որ է Մուրաա Ճէնէաւը, կրկառաւարէր Փրանսըղի բանակին ձիւստրները : Ասոնցմէ զատ եղած Փրանսըղին խումբերը Էւպա գետին վր գէմ կրգնէին Մոսկովներուն ու Պառչիներուն, ու զի ասոնք չանցնին ու չիմանան Նէմցէի մեծ բանակին հետ : Բոլոր Ալեքանառք ելած ու գնիստարած էին Փրանսըղին գէմ :

(Թիւլէիս օգիւնէալ Լապիանայի) :

Ֆ Ր Ա Ն Ս Ա.

Փարէլ • 23 Յուլիի :

Պարոն Ռէնիէն անուանով մէկը կրգրէ Թէ իրեն գեղի տան մօտիկ փոսմը փորել տալու ատեն, երբոր 15 սուք խորունկ ինջէրեննէ, բանտարները դատերեն մէկ պղինձէ մնտուկմը՝ որ կերենար Թէ շատ հին բան էր. աս սընտուկին մէջ կար 14 սուկիէ մստնի, բայց շատ խաւա կերպով բանած, և 25 արծաթէ մետալ, աս մէտաւները իւրաքանչիւրնալ ունէր մակագրութիւն, բայց չէր կարգացվէր և յայտնի կերենար Թէ Բլատովէօսին Ժամանակը շինուէր էր (*) :

5 Սեպտեմբերի :

Կայսրուհին Լապիանա Գրանսայա՝ ասա ԴԺ Բանիէն աս Էպիսկոպոս Խապարները, որ գըւռած էր Օգոստոսի 20ին, 25ին, 1813 :

Դաշնակից տերութիւնները չուգէնալով աս հա երկնցնէր զինագաղթութիւն, Օգոստոսի 11ին կէսօրվան ատեն հրատարակէցին, Թէ ամուս 17ին կէսգիշերէն ետեւ կսկսին պատերազմը առանց ուշանալու. աս միջոցիս նաև Նէմցէին հրատարակեց պատերազմ Փրանսայա գէմ :

Ամուս 17ին Փրանսըղի բանակին դիրքը էր այսպէս :

Ռէնիէի տուգան իրեն գունդովը կր կենար Տաճմ : Էքմուհին Բրինչիէն իրեն ու Տանիսարգային օգնական գունդով բանակէրէր Ամպուռիկին առջև : Մոսքայի Բրինչիէն իրեն գունդով կեցերէր Լէյնիդ : Լոնիսթօն Ճէնէաւը իրեն խումբով :

(*) Բլատովէօսը էր Փրանսայա Թագը՝ որ Թագաւորեց յամի տն 481 : Աս Թագաւորը առաջ հեթանոս էր, և կարգովէ լու ատեն Կլոթիլտէ քրիստոնեայ Բրինչիէնայի հետ, խոստացաւ Թէ քրիստոնէայ կրլոյ : Ասիկց ետեւ երբոր պատերազմ գնաց Նէմցէին գէմ ու կրյաղթովէր կորնէ անոնցմէ, օգնուէ կանչէց Կլոթիլտէին անը, խոստանալով Թէ որ յաղթեցնէ չուտովմը միտովի, և այսպէս յաղթեց փառաւորապէս, ու վերջը միտեցաւ ինքը և մեծ մասը իրեն բանակին : Աս Թագը շատ ուրիշ կրարիճութիւններ ընէրէն ետեւ մեռաւ Փարիզու մէջ 511ին. 45 տարվան, 10 տարի Թագերէն ետեւ :

բով ճակատերէր Կօլտպէս : Թարանթօի տուգան իրեն խնամ կեցերէր Լօվէմս : Առաւելագլի տուգան իրեն խնամ կեցերէր Պօնձլաու : Բօնեաթօլքի Ճէնէալը իրեն գունդով բանակէրէր Չիթթաու : Բարա-Սէն-Սիր Ճէնէալը իրեն խնամ կեցերէր Էլլա գետին ձախ եղեր քը : Տրէզտան, Թօնկաու, Վէթթէմպէս կը, Մատտէպուսկը ու Սմաուսկը ու նէին իւրաքանչիւր իրենց բաւական սահաւ պան գունդէրը, զէնքը ու պաշարը :

Դաշնակցաց բանակին գիւրը՝ որչափ որ խնայվեցանէ էր, առ հետեւեալ կերպով :

80 հազար Մոսկով ու Պաուշ օգոստոսի 10 ին էկան հասար Պօքմա, ասոնք ամսուս 21 ին պիտոր դային գէպ 'ի Էլլա : աս բոլոր գունդին գլխաւոր կառավարները էին Ալեքսանդր Մոսկովին կայսրը, Պաուշին Թէրը, Պարբախ Թօլլին, Վինթձէնթէին, Միլլորթաուսթիլմար Մոսկովին Ճէնէալները, ու Բէլխիս Պաուշին Ճէնէալը : Աս ամենք զօրքը միանալով Բրինչիլէ Դաւաթ-ձէմպէսկ Պօքմայի մէջ եղած զօրաց Կէմպէի գլխաւոր Ճէնէալին զօրացը հետ, բոլորը մէկէն կըլլար 200 հազար հոգի : ասոնք պիտոր պատերազմէին Էլլա գետին ձախ դին, անցնելով աս գետը Պօքմայի մէջէն :

Սէլիային մէջ եղած դաշնակցաց զօրաց Ճէնէալները էին, Պաուշն ու Եօք Պաուշի Ճէնէալները : Սարքէն ու Լան Ժէոսն Մոսկովի Ճէնէալները, աս գունդը կը բաղկանար 100 հզ. հոգիէ : Ստոնգ մէ զատ ուրիշ Պաուշ, Դվետի գունդէր, ու ինքնակամ օտք ելած Պաուշի փոյովըր գետն գունդը՝ բանակէրէին Պէպլինին չըր ջանակները՝ դէմ գնելու համար Ռէձիթի տուգային : աս գունդը կը բաղկանար 110 հազար հոգիէ :

Օգոստոսի 19 ին Կաբօլէօն կայսրը եկաւ հասաւ Չիթթաու՝ որ է սահմանակից Պօքմայի, ու շուտը առաւ քէց Բրինչիլէ Բօնեաթօլքիին գունդը դէպ 'ի Պօքմայ : Եկաւ անցաւ մեծաւ զօրութիւնէն քանք քանք զինքնները՝ որոնք Պօքմային սահմանները կը բաժնէին Լուզացիային, և այսպէս մասաւ Կապէլ քաղաքը, որ է Պօքմային մէկ կողմը : Աս միջոցիս որ կայսրը աս տեղանքին կը տիրապետէր, մէկ քանի ուրիշ Փրանսիական Ճէնէալներ իրենց գունդերով տիրապետեցին ուրիշ կողմէն Փրիէտլանտին ու Ռէիքհէնպէսկին Պօքմայի մէջ :

Կայսրը աս գործողութիւն վաւաճար էր, մէյնը՝ որ դէպ 'ի Բրաիայ հրէ դաշնակից

ներուն բանակը, մէյնը՝ իմանայ Թէ ինչ գիւրը ունի Թշնամին անտեղանքը, և ինչպէս որ պատմեցին Փրանսիական լրտեսներէն, Մոսկովին ու Պաուշին էն կարիճ զօրքը կը պարտէր Պօքմային չըրանակներէն, Կէմպէին հետ մէկտեղ միասու հաւմար Էլլա գետին ձախ եղերէն վրայ : Փրանսիական շաշուտները այնչափ մտեցան Բրաիային (որ է Պօքմային մայրաքաղաքը) որ 40 միլոն հազար մնաց հոն մըտնալու :

Ամսուս 20 ին Կաբօլէօն կայսրը դարձաւ Պօքմային Չիթթաու, ու հոնտեղ վանքը յանձնեց Պէլլուշի տուգային, Վանտամ Ճէնէալին, ու Բօնեաթօլքիին Ճէնէալին : Ամսուս 16 ին մէկ Մոսկովի գունդը Պօքմա ու Սիլլէր գետերուն մէջ, յանկարծակի վաղեցին 20 Փրանսիական վրայ : Փրանսիականները որ անհոգ կեցերէն զինադադարման պատճառաւ, երբոր տեսան աս անհաւատարմութիւնը, իրենքալ շուտով վերստին գնացան վաղեցին ասոնց վր, ու մեծ կըտրիճաւ անդին ասոնց յորտած վնասեցին ան տեղէն : Ամսուս 18 ին Թարանթօի տուգան հրամայեց Զօքքի զօրապետին՝ որ ասոնք Լահն պղտիկ քաղաքը դաշնակիցներուն ձեռքէն : շուտը աս զօրապետը մէկ Խալաիկան գունդով յարձակեցաւ անոնց վրայ : աս յարձակման մէջ դաշնակիցներէն 400 հոգի չար զայր եղերէն :

Ամսուս 19 ին դաշնակիցները եկան Զօքթէն հոնտեղ պատերազմելու, 12 հազար Մոսկով անցան Պօքմա գետին աստիս ու զարնուեցան Սիլլէրիլքէնին հետ : Լօնիսթօն Փրանսիական Ճէնէալը իրեն գունդին մէկ բաժնովը, զրոնց զասոնք կըտրիճաւ, ու վնասեց նարէն Պօքմա գետին անդին :

Ամսուս 20 ին Կաբօլէօն կայսրը հասաւ Լաուսան, 21 ին Լօվէմպէսկ, ու Պօքմա գետին վրայ կամուրջներ ձգել տրվաւ : դաշնակիցները աս գետին առջև դէմ կռնէին Փրանսիականներուն աստիս անցնելու թող չկտան անի, բայց Փրանսիականները վերջապէս անցան ու տիրապետեցին գաշնակցաց գիւրերուն՝ ետ հրելով զանոնք մինչև Կօլտպէս : Մոսկովի Բրինչիլէին աս միջոցիս կը պատերազմէր Սարքէն Ճէնէալին հետ Պօնձլաուին առջև, ու վերջապէս յաղթեց զրոնց՝ շատ դէրի բռնելով դաշնակիցներէն : դաշնակիցները ըսկըսան ետ ետ քաշվել :

Ամսուս 23 ին եղաւ սպառնալից Կօլտպէսին առջև : մի զի Ճէնէալն Փրանսիական Ճէնէալը երբոր կըրթարի որ Կօլտպէս :

պէսկին ձախ կողմէն Նիէտէրաուէն վրայ, մէկ Պաուշի գունդմը՝ որ կը բաղկանար 25 հազար հոգիէ ասոր առջեւ ելաւ : զարնը վեցան պատերազմով մէկըմէկու հետ : Պաուշներուն ձիաւորները սաստիկ կրակ ըրին, Ֆրանսացիներն ալ իրենց հետեւեցան թիւֆէնի կրակով մոնտեցին զանոնք : Պաուշներէն զայ եղերէ աս պատերազմին մէջ 5 հազար հոգի մեռածով գերի բռնը վածով : Ֆլէնսպէսկի՝ որ է ալ կողմը Կոլա պէսկին մէկ բանիմը անգամ տրվին աւին մէկըմէկու ձեռքէ, բայց վերջը 135 էրդ գունդը Ֆրանսացիին կողմէն յարձակեցաւ կորսնչուիլ զաշխակցաց վրայ ու բոլորովին յաղթած լինելուց կոխը, աս աւելը Պաուշներէն հազար հոգի մեռան, 4 հզը ալ վերաւորվեցան : զաշխակց զօրքը խառնախնդր կարգով և թմարաբուր քաջվեցաւ Լաուէր :

Կաթոլիկ կայսրը այսպէս յաջողութիւն Սէշլային մէջ եղած պատերազմը լըմըն ցընէլէն ետեւ, յանձնեց հոնտեղ թարան թօի սուգային, ու ինքը Մոսքային Բրին չեբէն հետը առած եկաւ ամուս 23 ին Մթօլբէն : բանակը հետեւեցնէրուն ձիաւորներուն, թօիֆէններուն որ ճամբայ ելան կայսեր հետ, հարիւր մլոն տեղը 4 օրվան մէջ քաջեցին :

Կայսրուհին Լաուալը Բրանսայոս ասաւ մեծ բանակէն աս հետեւեալ խապարները Օգոստոսի 28ին :

Օգոստոսի 20 ին առաւօտեան սահաթը 8ին Կաթոլիկ կայսրը եկաւ մասա Տրեզուա : Մոսկովին, Պաուշին, Նիւնցէին մեծ զօրութիւն որ կը կառավարվէր իրենց թաղաւորներէն, բանակերէն ան բլուրներուն վրայ՝ որ Տրեզուան մէկ մլոնուէկս հեռաւորութե մէջ կանուէր չորս կողմէն : Կեսօրվան ատեն ամեն բան հանգիստ էր, բայց ինչպէս որ կերեւնարնէ՝ էր մէկ սաստիկ փոթորկիմը նշան :

Կեսօրէն ետեւ սահաթը 4ին զաշխակցաց բանակին մէջ նշան տրուեցաւ պատերազմի 4 թօի մայրով : շրտալը ոտք ելան զատվեցան 6 գունդ : որոնց իւրաքանչիւրը ունէին յիսուսական կոոր թօփաւանք բլուրներուն թեփէները կարգաւորվէին ետեւ քիչմը Ժոկ անցաւ ջանցաւ վար իջան դաշտերը ու միւսան պատերազմը Տրեզուային չորս կողմը շինուած ամրոցներուն հետ : Թօփին սաստիկ կրակը մէկ չէլէկիմը չափ քշէլէն ետեւ, հասան զաշխակցները մէկ ամրոցիմը տակ : աս ամրոցը վերջացուց

կրակ ընէլը զաշխակցներուն վր՝ վտան դիտէլ ամրոցին տակը հասերէին, անոր համար դրսէն պատերազմող թշնամիներն ալ, ջանացին քախէլ ցիլերէ պատնէշները՝ որ շինուած էր աս ամրոցին շրջանակը :

Սահաթը գրեթէ հէր՝ որ ատեն պատերազմը սկսերէր տաքնալ : մէկ քանի հաւան թօփիներ եկան ինկան Տրեզուա քաղքին մէջ : Աս միջոցիս կրթութիւն որ հարկաւոր էր քաղքէն դուրս Ֆրանսացի պատերազմող գունդի օգնուէ իրիւրով : անոր համար Կաթոլիկ կայսրը հրամայեց Կաթոլիկ թօփին՝ որ Լաթուս Մօլուսի ճեղեղային ձիաւորներուն գունդով, երթայ թշնամու գունդին ալ կողմը : Թրքիկը սուգային աւ հրամայեց որ երթայ ձախ կողմը : մէկը քաղքէն դուրս ելաւ Բիւնաւ ըսված գունդին, մէկընալ Բլաուէն ըսված գունդին : գունդերուն դուրս ելլալը ու իրենց դէմ դնող թշնամիները ցրուէր մէկ եկաւ : աս պատճառաւ պատերազմը քաղքէն հեռացաւ, ու քիչ ատենէն նորէն թշնամիները ետ քաջվեցան մինչև ան բլուրներուն թեփէները՝ ուսկից որ վար իջէրէին :

Պատերազմին զաշար գոցված էր մեռածներուն լէշերով, ու ջարդուբուրդ եղած գէնքերով : Ֆրանսացիին կողմէն վերաւորվեցաւ Տիւսմիկ, Պայեալտէյ, Թինալ, Բօրնալէլ ճէնէուշները, նմանապէս վերաւորվեցաւ մահացու կերպով մէկ երեւելի օֆֆիլիալմը՝ որուն վրայ ամենքը մեծ յոյս ունէին, թէ երեւելի մարդ կը լըր ատենք : Առաւ ճէնէուալը նախ ինկաւ մէկ փոսիմը մէջ ու ետքը հոնտեղ վերաւորվեցաւ մէկ թիւֆէնի խշտովը : Երբոր գիշերային սաստիկ մաւթը վրայ հասաւ, անտոնք արտերազմալ դադրեցաւ երկուց կողմանց : Ամուս 26 ին իսկաւ գէշ հաւայ էր ու անձրեւ կուգարկոր հեղեղիմըպէս : զինուորները աս գիշեր սաստիկ անձրեւ ու ջամուռի մէջ անցուցին :

Ամուս 27 ին առաւօտեան սահաթը 9ին յայտնի տեսնովեցաւ, որ զաշխակցաց բանակին ձախ կողմը կերթարկոր պաշտպանելու ան բլուրները՝ որ հեռու էին իրենց կեդրոնէն, անոր համար Կաթոլիկ թօփը գնաց պոնց դէմ ու ֆրեկիպէսկին ճամբուն մէջ պատերազմեցաւ մեծաւ յաջողութե : աս գունդին կէսը իրենց դրօշակներով թօփերով գերի բռնովեցան : գերիներուն մէջ կար ինքնինալ ճէնէուալ : Իսկ մնացածը ցրուեցան եղած փայտան : Կէսօրէն ետեւ մօտիկ սահաթը 2 ին թշնամին սկսաւ :

սկսաւ եւ քաջվել, որով կորսնցուց իրեն հաղորդակցուելը Պօէմիային հետ. ֆրանսիացիները դաշնակիցներէն դերի բռնեցին աս պատերազմներուն մէջ 30 հզր հոգի, 40 դրօշակ, 60 կտոր թօփ: Գաշնակիցներէն բոլոր քաջած ինասր ամսուս 26 ին, 27 ին եղած պատերազմներուն մէջ կրնայ համըրվի 60 հազար մեռածներով, վերաւորվածներով. իսկ ֆրանսիացիներէն 4 հզր միայն զայ եղերէ մեռածներով վերաւորվածներով: Տրէզտա քաղքին մէջ ամենէնը զարհուրած սարսափած կեցերէին աս սաստիկ պատերազմի վտանգն, ու քաղաքը շատ վտանգներու մէջ ինկաւ:

Կայսրուհին խառնաբեր ֆրանսայոս ասան Դժբանակէն աս հեփեալ խաղաղներէ՝ որ գրեւորած էր Օգոստոսի 30 ին:

Ընտուս 28 ին, 29 ին, 30 ին. Բաւթէ, Տուսէն, Օտէնաւո ֆրանսիացիներէն ճէնէնալները բռնեցին դաշնակիցներէն հազար պատերազմի պաշարներու առաջայէն աւելի, ու շատ ալ դերի բռնեցին աստուս անդին փախած պահլըտածները: Երջա կայ գեղերուն մէջ եղած դաշնակցաց վերաւորվածներուն թիւը կը հասնէր 10 հազարի: Ինչպէս որ պատմերեննէ դաշնակցաց բանակէն բռնրված դերիները, իրենց մէջ 8ը ճէնէնալ զայ եղերէ մեռածով վերաւորածով:

Ամսուս 26 ին Վանտամ ֆրանսիացիներէն ճէնէնալը եկաւ դէպ 'ի Պօէմիայ ու կտրեց Բրակայի ու Տրէզտայի մէջ եղած հաղորդակցութիւնը: Աս տեղին պահարմուրէն համար սրովհետեւ Վրուսթեմպեռիկի տուրան կեցած էր 16 հզր Մոսկովով, անոր համար պէտք եղաւ որ Վանտամ ճէնէնալը զարնրվի ասոնց հետ. աս պատերազմին մէջ ֆրանսիացիները բռնեցին դաշնակիցներէն 2 հզր հոգի դերի, ու 6 կտոր թօփ, ու քեցին մինչեւ Պօէմիա:

Ամսուս 29 ին Վանտամ ճէնէնալը բռնակեցուց իրեն գունդը Պօէմիային լեռներուն վրայ. աս տեղիս շրջանակները իւր կէջ մէկ քանի լըտեսներ, ու մէկ քանի մանր մուշր խուժեր, որ մէկ խաղաղմը բերեն դաշնակցաց կեցած գերբէն վր, և հոստեղլանքը գրոնրված մալաղաները զայն ընեն,

Էքմուհին Բրինչլէն 24 ին կեցերէր Սքլէր՝ Թվէտին դէմ, ու դէմ չէր զարնրված Թշնամիներուն հետ, բայց 'ի մէկ քանի նախամարտութիւններէն՝ որոնց մէջը Տանխարդայէն օգնական որված գունդը

որ կը բաղկանար 13 հազարէ ու էին աս ճէնէնալին հրամանին տակը, շատ կըտրիճութիւնը ցրցուցին:

Կայսրուհին խառնաբեր ֆրանսայոս ասան Դժբանակէն աս հեփեալ խաղաղներէ՝ որ գրեւորած էր Սեպտեմբերի 1 ին:

Ընտուս 29 ին Վանտամ ճէնէնալը որ բանակերէր Պօէմիայի լեռներուն վրայ, 10 պաղդալիտով միտաւ Պօէմիայի սահմաններուն սրօղալիներէն ու գրնաց Բուլմին վրայ. ասոր դիմացը ելաւ Դէմցէն 10 հազար հոգիով ու սկսան պատերազմը: Վանտամ ճէնէնալը տեսնալով թէ քիչ է իրեն զօրութիւնը, մէկալ զօրքերնալ վար ինչեցուց լեռներուն վրայէն ու շուտով թշնամին ցիրուցան ըրաւ: Պատերազմին վերջը Վանտամ ճէնէնալը փոխանակ քաշվելով ու լեռներուն վրայ բանակելու՝ կեցաւ Բուլմին մէջ առանց դնելու պահապան լեռներուն վրայ:

Վանտամ ճէնէնալը պատերազմին ետեւ չմտածեց որ թշնամիին ճամբան ետեւէն գոցէ ու բոլորը մէկէն բռնէ, բայց մտածէր պիւք քովս ունեցած զօրութիւնը բաւէր ընելու աս գործը:

Գաշնակիցները տեսնալով թէ ֆրանսիացիները բոլոր Պօէմիային մէջ 18 հազար է միայն ու հետեւեցին լեռներէն, սիբոս ըրին նորէն զարնրվելու ֆրանսիացիներուն հետ, վն զի անտեսը ֆրանսիացիները դէշ գերբ ունէին: Աս միջոցիս հասան հոստեւը 2 Դէմցէնի գունդ, և ետեւէ ետեւալ կը հասնէին կոր նորէն, և այսպէս զօրացաւ Դէմցէն բանակը և նորէն սկսաւ պատերազմը: Վանտամ ֆրանսիացիներ ճէնէնալը իրեն պղտիկ գունդով իւրեք գունդ կըտրիճութեմ դէմ գրաւ թշնամիին յարձակմանը. ջարդեց բնացուց ամեն զօրութիւնը որ կելլար իրեն առջը, և այսպէս բոլոր պատերազմին դաշտը գոցեց մեռածներուն լէշերով: Կէսօրէն ետեւ սահալթը 2 ին Բլէխթ Պուուշի ճէնէնալին գունդը՝ որովհետեւ եւ քաջվելու ատեն գուրս կըտրվեցաւ Պօէմիայի հաղորդակցուէն, վաղեց գուրս սաստիկութեմ Բլէխթալալտէն, ու առանց թշնամիին հանդիպելու, եկաւ բանակեցաւ Պօէմիայի լեռներուն վրայ. աս գործողութիւնը ֆրանսիացիներ վնարեց, վն զի երկու թշնամի բանակին մէջ ինկաւ քիչ զօրութիւն. 'ի վր այս անգամ Վանտամ ճէնէնալը շուտով աս գունդին դէմ վաղեց ու վնտեց անկից Բլէխթ ճէնէնալին գունդը: Բլէխթ ճէնէնալը մե

առաւ հոստեղը, ու Պառլէն զօրքերը զե-
նաթափ կրպակներէն փոստերուն ու ան-
տառներուն մէջ: Աս խառնափնիքոր շիւ-
թութէ մէջ Վանտամ Ֆրանսըզին մենծ
Ճէնէալը յանկարծակի խալոյ եղաւ ու
չերկեցաւ մէջտանը. ասկից մահաբեր վեցաւ
թէ մահացու վերաւորվէրէ. աս պատե-
րաղմը այսպէս լըմընալէն ետեւ, Քարալի
նեոյ, Ֆիլիքթոն Ճէնէալները որոշեցին.
թէ քանի որ ժամանակ ունին ձեռնդիննէ
եւ քաշլին իրենց գոշնդերով, թողուլով
հոնտեղը բանակին ծանրութիւնները, իր 30
կտոր թօփ, 30 բեռան առաւայ. աս պատ-
մէլէն ետեւ Փարիզու Մօնիթօնը այսպէս
կրէս. «Աս գիբը» որուն մէջ գտնուեցաւ
«Ֆրանսըզին բանակը, ասկից աւելի ա-
«ղէկ վիճակ չէր կրնար ունենալ, ու հար-
«կ, կաւոր էր որ այսպէս ըլլար»:

«Ի՛նչ կողմէն զայ եղաւ մեռածով վե-
«րաւորվածով, գերի բռնրվածով 6 հփը
«հոգի. իսկ դաշնակցաց միասը ինչպէս
«որ կրկարծովնէ հ հփրէն պակաս չէ:
«Աս քաշած շխանիս պէտք է որ ըն-
«ծայենք մէկ անկարգ ու սաստիկ պա-
«տերազմական հոգւոյ եռանդովը: Վան-
«տամ Ճէնէալը իրաւ որ արժանի է
«լալու, վն զի աս Ճէնէալին սրտոտու-
«թէ ու կրտրիճուէ նմանք քիչ կրգրտու-
«վէր: Ի՛նչաւ ասկից պատերազմի դաշ-
«տին մէջ, ուրտեղ մեռնիլը՝ ամեն կրտ-
«րիճ փառք կրսեպէն, մահմը՝ որուն կը-
«նախանձին ամեն քաջասիրտ»:

Սեպտեմբերի 2ին մեծ Բանակին գրեւած խա-
պարները:

Աս խապարները է համառօտութիւն ու գոհմար-
ջանաց, որ գաղտնիք դաշնակցիները դէմադա-
դարման երեւ եղած պատերազմներուն մէջ, մի-
շն Օգոստոսի 30:

(Օգոստոսի 20ին, Մոսկովին, Պառլէն
Նէնցէին զօրքը՝ որոնց գլխաւոր Ճէնէալ-
ները էին իրենց թփրները, եկան մտան
Մարտնիս: 22ին յարձակեցան Տրէպտային
վր 200 հազար զօրքով. ասոնք կրցուային
թէ ոչ միայն Էլզային եղբրներէն փախ-
ջրեն զփրանսրգները, այլ և քէն մինչև
Իէնո ու հոնտեղը պատերազմին սաստիկ
անոնց հեռ:

5 օրվան մէջ տեսան թշնամիները՝ որ
իրենց բոլոր մտածած խորհուրդները ու
յոյսերը ամենը սոջ ելան: 30 հփր դերեւ,
10 հփր վերաւորված, որ կրնէ 40 հազար,
ինչպէս մեր ձեռքը. 20 հփր մեռածը վերա-
ւորվածը, 20 հազար ալ սաստիկ աշխա-

տանքէն ու անթուլթէ հիւանդացածնե-
րը որ կրնէ 40 հազար. բոլոր գումարը
80 հազար մարդ:

Դաշնակցաց բանակը 5 օր աւանց հա-
ցի մնաց: Աս օրվան օրս բոլոր դաշնակ-
ցաց զօրունը Մարտնային մէջ 100 հազար
միայն մնացերէր: Կորսնցուցին 100 կտոր
թօփ. 11500 առաւայ պատերազմի պաշա-
րի զայ եղաւ. կէսը մեր ձեռքը կիսայով,
կէսին ալ իրենք կրակ տալով, նմանապէս
3000 առաւային աւելի զօրաց կահարա-
սիններէն զայ եղաւ, կէսը մեր ձեռքը կիսա-
լով. կէսին ալ իրենք կրակ տալով: Բեռ-
նած գերիներուն մէջ կայ 400 Մոսկով,
այսպէս իշապա՛ն փախուլ Մօնիթօնը:

Առաջին կիւլէնի որ նետվեցաւ ամրոց-
ներէն ամսուս 27ի պատերազմին, վերաւո-
րէց Մօնօ Ֆրանսըզ երեւելի Ճէնէալը,
որ Ամերիգային (ուրտեղ որ սիւրբիւն
ըրերէր Կաթօլէոն կայսրը,) նոր դար-
ձած, միացերէր Մոսկովներուն հետ Ֆը-
րանսըզին դէմ: (*) (Մօնիթօն:)

Թուրքի. 5 Սեպտեմբերի:

Փարիզու թէլէկրաֆը, Սեպտեմբերի
3ին իրիկվան սահաթը 7ին տրվաւ թու-
րին քաղքին աս հետեւալ խապարը:

«Կաթօլէոն կայսրը Օգոստոսի 27ին
«Տրէպտային մօտերը ըրաւ մեծ յաղթուն-
«կէն իրեն թշնամիներուն դէմ»:

«28ին, 29ին Տրէպտային եկած թուղ-
«թերը պատմեցին թէ, թշնամին աս պա-
«տերազմին մէջ կորսնցուց 50 հազար
«հոգի. իսկ մեզմէ քիչ մարդ զայ եղաւ»:

(Ստրահանի թուրքիի:

Գիբելի Ճէնէալ Մօնօին վրայ:

Նէնցէալ Մօնօն էր մէկ երեւելի բուն
Ֆրան

(*) Լօտտայի դաղէթաներուն մէջ կար
գաղվեցաւ Սեպտեմբերի 22ին գրած խա-
պարներուն մէջ, թէ դաշնակց տերուե-
ները սաստիկ պատերազմվէն ետեւ Օ-
գոստոսի 27ին, վերջոյն մտան քաղաքը,
ու շատ շխա տրվին Ֆրանսըզներուն:

23ին խապարներուն աւելի կրէ թէ Կա-
թօլէոնը Պէռլինի մօտիկ եղած պատերազ-
մին մէջ, սաստիկ ջարդովեցաւ դաշնակց
ներէն. 60 հազար մարդ կորսնցուց, ու
կորսնցուցաւ Տրէպտայի հեռ հազորաւորը,
և 12 հազար զօրքով միայն որ ասրեցան
պատերազմին, մտան Մատեպուռոն:
(Մօնիթօն:)

Ֆրանսիայի Ճէնէրալը, որ Ֆրանսայի
խոսողներն ու թագաւորը վերջնէն էտե
կը հաւաքուի Ֆրանսիայի բանակը: Եւ
բոր Պոնափարթէ Ճէնէրալը սկսաւ մեծ
նալ ու իրեն թագաւորութէ ձայները մէջ
տան ելաւնէ, աս Ճէնէրալը՝ անկենին
դէմ էր, բայց ձայն չէր հանէր, և երբոր
Նաբոլէօնին թիւրուիւր հաստատուելու վր
էր, շատ Ֆրանսիայ ծածուկ միաբանութի
ընին Նաբոլէօնին դէմ, ու երբոր յայտ
նը վեցանէ՝ միաբանօրէն շատը բռնը
վեցան ու սպանվեցան, իմացվեցաւ թէ աս
Մոռո Ճէնէրալն աւտնց հետ մէկտեղ
միաբաներէ: Բայց որովհետեւ խիստ երեւ
ել մարդ էր ասիկայ, ու բոլոր Ֆրանսան
համարում ունէր ասոր վրայ, չէր ըլլար
որ զատկայալ պատժէ կիսպաննէ, անոր
համար զինքը Ամերիկայ սիւրիլին ըրաւ:
Մինչև աս Մոսկովի պատերազմը Ճէ
նէրալ Մոռոն կեցերէր Ամերիկայի միա
ցեալ նահանգները, և երբոր պատերազմը
բացվեցաննէ, աս Ճէնէրալը անկից ելաւ
եկաւ, ու միացաւ Մոսկովիներուն հետ
Եղէմ Նաբոլէօն կայսեր: Բայց արդեօք
ինքնիրեն եկաւ, կի՞թէ Ալեքսանդր կայս
րը կանչեց զինքը, Ֆրանսայի ու Իտալիան
գաղթեցաներուն մէջ լռութիւն է:

Ֆրանսիայի գաղթեցաներուն մէջ խնացը
նեւունպէս թէ Ճէնէրալ Մոռոն եկեր
միացերէր Մոսկովիներուն հետ, անմիջապէս
կը յարէ աս հետեւեալ խօսակցութիւնը:

« Ամեն մտացածին խորհուրդները ու
« յոյսերը որ ունէին Ճէնէրալ Մոռոն
« կուտակիցները՝ բոլորը ոչնչացաւ: Մո
« ռո Ճէնէրալը միացաւ Մոսկովիներուն
« ու Պոնափարթէ հետ, հաստատուեցաւ
« խանձը շարժեցաւ ասոր դէմ, ու ետեւէն
« պիտոր ինչին՝ մինչև որ զինքը պառկը
« ցընէն դերեզմանին մէջ, ու արգարուք
« դատաւարտեն իրեն անունը՝ յաջորդ
« ներուն մէջ:

« Աս Ճէնէրալը՝ որ այդչափ ատեն
« կեցաւ Ամերիկայի մէջ, ի հարկէ լսեց
« Անտու Մակրիպացու երեւելի Ճէնէ
« րալն լարը, որ յետ պատերազմելու
« Ինկիլիզներուն դէմ, իրեն հայրենեաց
« պաշտպանուէր համար, ու մեծ սեծ կըտ
« ըննութիւնէր ընելէն ետեւ, անցաւ Ին
« կիլիկի կողմը, մատնելով Թշնամիներ
« բուն իրեն հայրենիքը: Ինչ արդեօք
« վատը կեցաւ իրեն հայրենիքը մատնելէն
« ետեւ, յայտնի է որ Ինկիլիկներնալ ծուռ
« աչքով կընային անոր վրայ, ու կըրն
« զարդէին ան մատնութիւն որ ըրաւ իրեն
« հայրենեացը դէմ, ու քիչ ատենէն ըտ

« լորովին մոռցուեցաւ ու բանիմաստ չէ
« կաւ:

« Անտու Ճէնէրալին անունը կը յիշ
« վէր պատմութիւններուն մէջ անարգութիւն:
« Ամերիկայի մէջ չէր յիշէր Անտու Ճէ
« նէրալին անունը, առանց նախադասելի:
« պղակի տղաքները պիշէ չէին յիշէր Ան
« տու Ճէնէրալին անունը առանց անիծա
« նելու ու նորովեւ: Ամեն ժամանակ
« ամենք քաղքի մէջ, ան մարդը որ կըմտ
« նայ իրեն հայրենեացը Թշնամիներուն
« հետ՝ հայրենեացը դէմ, կը հորոշնցնէ
« իրեն պատիւները, իրեն համարումը ժո
« ղովդէան ապիւր: Այսպիսի մատնու
« թիւն նաեւ Թշնամիներուն ատենէն է, թէ
« պէտ և նոյն ատենը իրենց բանից յաջոր
« ղութիւն համար կը գովեն »:

Աս խօսակցութիւն ընելէն ետեւ, կը պատ
մէ թէ ինչպէս մեռաւ Տրէգտայի պատե
րազմին մէջ:

Տրէգտայէն եկած մասնաւոր մարդիկ
ներուն նամակները խաղար կուտան մեզի,
թէ Ճէնէրալ Մոռոն պատերազմի մէջ
մահացաւ կերպով վերաւորվեցաւ, ու սա
համար անցնելէն ետեւ մեռաւ: Աս խա
ղարը հաստատեցին շատ Մոսկովի գերի
ներնալ, աս բանս հաստատուեցաւ նմանա
պէս մէկ մասնաւոր գիւղաւորներնալ:

Մէկ Ֆրանսիայի կէնձ վնուորմը, Տրէգ
տայի առջև եղած պատերազմը լրջնալէն
ետեւ, երբոր կը պարտուէր անտեղմաբը,
տեսաւ մէկ գեղեցիկ շուն՝ որ կեցերէր
մէկ անծանօթ լէշիմը քով որուն երկու
ազգըրը Թնէրէր կիւլէյով: աս վնուորը
հիշ բանիմար փարս չերթալով, աս գեղե
ցիկ շունը առաւ բերաւ Տրէգտայ ու հոն
տեղը ծախեց մէկ երեւելի մարդունը:

Մէկ օրմը աս շանը Թատմային վր դիր
տեսան ու հետաքրքրուէր քննեցին տեսան
թէ էր մէկ մակադրութիւն որ կըսէր աս
շանը Ճէնէրալ Մոռոննէ: Ուստի ասիկց
կըմակաբերվին թէ ան լէշը Մոռո Ճէնէ
րալին էր, ու շուննալ կեցերէր իրեն տի
րոջը քովը: Աս պատմութիւն ետեւ կըսէ Փա
րիզու օրագրութիւնը, կըսաւնէ որ ծամանալ
հասապէ աս մէր մակաբերութիւնը մենք կընանք
ըսել: Թէ աս շանը Թատման խրկրվեցաւ
Փարէզ, ու մինչև աս օրս հոն է:

Աս պատմութիւն այսպիս պատմութիւն ետեւ,
կը պատմէ ուրիշ կերպովմնալ Տրէգտայէն
եկած խաղարներուն մէջ:

Ինչպէս որ կը պատմէ իրեն անեկապէ
տը, Մոռո Ճէնէրալը վերաւորվեցաւ մէկ
Թօփիմը կիւլէյէ՝ որ նետվեցաւ Տրէգ
տային առջևը զնուած ամրոցներէն: Օ

գոտտոսի 27-ին, կէսօրէն ետեւ սահալմը
Հին, աս Ճէնէնալը վերաւորված բերվե-
ցաւ Նօթիթհիդձ, ուրտեղ երկու վերա-
ւորված աղգրները, ծունկվներէն վար
կըտրեց բուն Ալեքսանդր կայսեր Վերա-
բուժը Ճէնաէր: աս գործողութիւնը լըմին
նալէն ետեւ, ուգեց քիւմը բան ուտել, ու
մէկ քեսսէմընալ չայ, ասոր շուտմը 3 հաւ-
կիթ բերվեցաւ ուտելու, նմանապէս քես-
սէմընալ չայը: միայն չայը խըմեց ու ուրիշ
բան չուրէց:

Մոհալը 7-ին մտերը փոխադրեցաւ դա-
գաղով Բեթէրէյ-ի Բոսսէնտորի՝ ընկե-
րակցուէ մէկ քանի Մոսկովի զինուորնե-
րու: հնաեղը իջանեցաւ մէկ տունը, ու
մէկ քեսսէ չայէն ուրիշ բերանը բան
չկորաւ, ու շարունակ կաղաղակէր իրեն
քաշած ցաւերէն:

Օգոտտոսի 28-ին, մէկ քանի Մոսկովի
զինուորներով փոխադրեցին Տիբբուլիս
վայո, անկից մտեցուցին Պօէմիայի սահ-
մանադրութիւնը: Աս Ճէնէնալը նստած
էր քառօցաբարված առապային քեօլին մէջ՝
որ բաժնած իրեն անիւներէն Մոսկովի
զինուորները իրենց ուսովը օճաղը վեր-
ցուցաւ կրտսնէին: Ճամբան երթալիքէն
ուրիշ բան չէր ընէր, բայց եթէ բարձր
ձայնով կաղաղակէր իրեն ցաւերէն:

Աս պատահարբիս վրայ շատ ցաւեցան
Մոսկովի Ճէնէնալները, ու կրսէին առ-
ստ եղաւ աս Ճէնէնալին՝ որ Ամերի-
կայէն դարձած ոտքը Եւրոպային մէջ կո-
խելուակէս, ինկաւ այսպիսի թշուառուէ
մէջ: Բայց ի վր այսր ամի Մոսկովները
յուտարով կրսէին թէ, չորս շաբաթվան
մէջ կրնայ բժշկվել իրեն վերքերը, ու
անկից ետեւ նորէն կրնայ ի գործ գնել
իրեն պաշտօնը, թէ ծերակուտին մէջ, և
թէ զինուորական գործողուէց մէջ՝ շինե-
լով պատերազմի ձևեր:

Սեպտեմբերի 5-ին Տրեյտայէն եկած
խաղարները հաստատեցին, թէ Ճէնէնալ
Մօոն մեռաւ՝ իրեն առած վերքէն: Իրեն
մարմինը փոխադրվեցաւ Լաուէն, ու մար-
մինը գրին զարգարված անկողնի վր: Աս
խաղարին հետ կըղատմէին թէ 3 Ճէնէ-
նալ երբոր Տրեյտային պատերազմը ըս-
կըսաւնէ, Փրանսըղին կողմէն անցան դաշ-
նակցաց կողմը: ասոնցմէ երկուքը որոնց
անուրէր էր Լանթէն ու Թահիլման՝ էին
Մաքսնիայի Ճէնէնալներ: Երբոր որուն

անունը էր Ժօմին էր Չվիցէրի: Նէմյէի
կայսրը հրաման չիարվաւ որ ներկայանան
աս Ճէնէնալները իրեն առջեւ, ըսելով
թէ աս ճաքիթները ինչա՞յ ըլլաւ որ էիւծ ը-
լան ըբքսուէ համար:

Պօէմիայէ եկած խաղարներուն կէօրէ
Ալեքսանդր Մոսկովին կայսրը անուանէր
էր ՂՃէնէնալ Մօոն իրեն պատերազմի
օգնական, և ըրէրէր նաւ իրեն առանձին
խորհրդական: Սեպտեմբերի 17-ին Պէս-
լինէ եկած Թուրքերը իմացուցին թէ Ա-
լեքսանդր Մոսկովին կայսրը մեծ կէլը
կապեց աս Ճէնէնալին այրի քաւ կընկանը:

Մէկ Նէմյէի գաղթիայիմը մէջ կըսէր
թէ Մոսկովի զօրապետը Պարոն Բաւը
Սվէնին, որ էր Մօոն Ճէնէնալին պատե-
կ ըաղմի օգնականը, ու ստեղծք եղած էր
Մոսկովի Ամերիկայի մէջ եղած Էլէլին
գրադիրը, Սեպտեմբերի 20-ին, Գէօրլիթ
ձէն եկաւ հասաւ Պէսլին ու անկից գնաց
Ինկիլդէնաւ: Աս զօրապետը ունէր իրեն
հետը մէկ նամակը, որ գրէրէր Ալեք-
սանդր Մոսկովին կայսրը Փրանսըղվար
Մօոն Ճէնէնալին այրի կնկանը: աս
թուղթով կհրաւրէր զինկը որ պայ նստի
Բիէթուօպուսակ իրեն մէկ հատիկ աղջկո-
ղը՝ որ կայ ճը տարվան: Աս կնկը ծնած
է Ամերիկայ Եւրոպացի ծնողացմէ, ու
հիմայ է 31 տարվան:

Ս Ա Ք Ս Ո Ն Ի Ա.

Տրեյտա • 31 Օգոստոսի:

Աս քաղաքէս գրուեցաւ թէ Մոսկովի ու
Նէմյէի կայսրերը Օգոտտոսի 26-ին եկե-
րեն Նօթիթհիդձ, ու Սահր անունով վա-
ճառականիմը գեղի տունը իջաներէն:
Աս Թաղաւորները սէյրը ըրէրէն 26-ին,
27-ին Տրեյտային առջեւ եղած պատե-
րազմները Խօհքհիթմին բարձր լեռնե-
րէն: Երբոր տեսան թէ չկրտարկեցան
պատերազմը՝ ելան հեռացան անկից: ամ
սուս 28-ին նորէն հասան Պօէմիային սահ-
մանները՝ աս կայսրաց հետ կան եղեր
մէկ քանի երեւելի Ճէնէնալներ: Աս տա-
նը մէջ եղած բնակիչներուն պատմերէն
Մոսկովի Ճէնէնալները, թէ բոլոր Մաք-
սնիտան Նէմյէի ու Պուռլին պիտոր բաժ-
նէն եղեր:

(Մօնիթօն:)

Աս գործքս՝ որ է պատմութիւն հիմակվան ատենիս, տանըհինի օրը մէյնը կըտրվի:
ԴԱԵՆԷՏԻԿ ԴԱՆՍ ՍՍՐԱՌՅԵ ՂԱԶԱՐՈՒ: